

حقوق تجارت ۱

شناسایی تاجر، معاملات، نام و علائم تجاری

تألیف:

دکتر رسول هکمتی

استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد پردیس

مجمع علمی و فرهنگی مجد

سرشناسه	: ملکوئی، رسول
عنوان قراردادی	: ایران. قوانین و احکام Iran. Laws, etc
عنوان و نام پدیدآور	: حقوق تجارت ۱: شناسایی تاجر، معاملات، نام و علائم تجاری/ تألیف رسول ملکوتی.
مشخصات نشر	: تهران: مجد، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	: ۲۰۰ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۲۲-۲۲۵-۰۱۶-۴
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
موضوع	: حقوق تجارت — ایران
موضوع	: Commercial law -- Iran
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۸ ج۷/م۷/۹۲۰ KMH
رده بندی دیویی	: ۳۴۶/۵۵
شماره شناسایی ملی	: ۵۵۶۹۰۰

هرگونه تکرار کاملاً بیهوده است. فسمتی از کتاب بدون اجازه پدیدآورنده، یا ناشر خلاف قانون، شرع و اخلاق است.
موارد تخلف را به دفتر مرکزی «مجد» گزارش فرمایید.

حقوق تجارت ۱ (شناسایی تاجر، معاملات، نام و علائم تجاری)

نویسنده: دکتر رسول ملکوتی

انتشارات مجد

تعداد: ۵۰۰ نسخه

چاپ اول: ۱۳۹۸

حق چاپ محفوظ و منحصراً «مجد» است.

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۲۲۵-۰۱۶-۴

SLN: 78-622-225-016-4

دفتر مرکزی مجد:

تهران، میدان انقلاب، تقاطع خیابان منیری جاوید و شهید زاهدی، پلاک ۵۷

تلفن و دورنگار: ۶۶۴۹۵۰۳۴ - ۶۶۴۱۲۰۷۸ - ۶۶۴۳۱۸۶

فروشگاه مرکزی: تقاطع خیابان منیری جاوید و شهدای ژاندارمری، پلاک ۵۹

تلفن: ۶۶۴۸۶۸۷۴ - ۶۶۴۰۹۴۲۲

www.majdlaw.com

E-mail: info@majdlaw.com

کانال رسمی انتشارات مجد در تلگرام: @majdlaw

فهرست مطالب

۱۱	 مقدمه
۱۳	 فصل اول: مفهوم تاجر و مصادیق اعمال تجاری
۱۳	 مبحث اول: کلیات حقوق تجارت
۱۳	 ۱- خواستگاه حقوق تجارت
۱۴	 ۲- مفهوم حقوق تجارت
۱۴	 ۳- قواعد حاکم بر حقوق تجارت
۱۵	 ۴- ارتباط میان قانون تجارت و مدنی
۱۵	 ۵- تضاد میان قانون مدنی و تجارت
۱۶	 ۶- فلسفه ی جدایی حوزه ی تجارت از مدنی
۱۷	 مبحث دوم: راهکارهای حقوق تجارت برای تأمین سرعت و امنیت
۱۷	 ۱- راهکارهای تأمین سرعت
۲۳	 ۲- راهکارهای تأمین امنیت
۳۴	 ۳- تضامنی یا تسهیلی کردن بین تجاری
۳۶	 مبحث سوم: تاجر و الزامات آن
۳۶	 ۱- مفهوم تاجر
۳۷	 ۲- ملاک شناسایی تاجر به طور کلی
۳۷	 ۳- آثار حقوقی ملاک شخصی و نوعی
۳۹	 ۴- ملاک قانون تجارت در شناسایی تاجر
۴۰	 ۵- انتقاد به نظریه مختلط
۴۱	 ۶- تبیین مفهوم تاجر در قانون تجارت
۴۵	 مبحث چهارم: انواع اعمال تجاری
۴۵	 ۱- اعمال تجاری ذاتی
۴۵	 ۲- اعمال تجاری بالعرض یا تبعی
۴۶	 ۳- اثر تقسیم اعمال به تجاری ذاتی و تبعی
۴۶	 ۴- مصادیق اعمال تجاری ذاتی
۴۸	 مبحث پنجم: تحصیل یا خرید مال منقول
۴۸	 ۱- خرید
۴۸	 ۲- تحصیل
۴۹	 ۳- مال منقول
۵۰	 ۴- قصد فروش یا اجاره
۵۱	 ۵- اعمال تصرفات
۵۲	 مبحث ششم: تصدی به حمل و نقل

۵۲	۱- مفهوم تصدی حمل و نقل
۵۴	۲- ماهیت قرارداد حمل و نقل
۵۷	۳- حقوق و اختیارات متصدی حمل و نقل
۵۹	۴- تکالیف متصدی حمل و نقل
۶۳	۵- وظایف ارسال کننده
۶۵	۶- وظایف مرسل الیه
۶۶	۷- مسئولیت متصدی حمل و نقل
۷۰	۸- خسارت بحری
۷۱	۹- واگذاری حمل کالا به غیر
۷۲	بحث هفتم: دلالتی
۷۲	۱- مفهوم دلال
۷۵	۲- ماهیت دلال
۷۶	۳- حقوق دلال
۷۹	۴- تکالیف دلال
۸۱	۵- مسئولیت دلال
۸۵	۶- تحلیل ماده ۲۴۵ قانون تجارت
۸۷	مبحث هشتم: حق العمل کاری (کامیسیون)
۸۷	۱- مفهوم حق العمل کاری
۸۸	۲- ماهیت و خصوصیات حق العمل کاری
۸۹	۳- مقایسه حق العمل کاری با وکالت و دلالتی
۹۱	۴- حقوق حق العمل کار
۹۵	۵- تکالیف حق العمل کار
۹۸	۶- تلقی حق العمل کار به عنوان طرف معامله
۹۹	۷- مسئولیت حق العمل کار
۱۰۲	۸- مسئولیت حق العمل کار نسبت به اجرای عقد
۱۰۵	مبحث نهم: عاملی
۱۰۵	۱- مفهوم عاملی
۱۰۶	۲- ماهیت عاملی
۱۰۷	۳- تکالیف عامل
۱۰۸	مبحث دهم: تصدی به انجام خدمات
۱۰۸	۱- مفهوم تصدی به انجام خدمات
۱۰۹	۲- مصادیق تصدی به انجام خدمات
۱۱۰	مبحث یازدهم: تأسیس کارخانه
۱۱۱	۱- مفهوم تأسیس
۱۱۱	۲- مفهوم کارخانه

۱۱۳	۳- حوائج غیر شخصی
۱۱۳	۴- تفاوت مفهوم کارخانه و شرکت تجاری
۱۱۴	مبحث دوازدهم: تصدی به عملیات حراجی
۱۱۴	۱- مفهوم حراجی
۱۱۶	۲- ماهیت حراج
۱۱۶	۳- تفاوت نهاد حراج و مزایده
۱۱۷	۴- تفاوت نهاد حراج و دلالی
۱۱۸	۵- تفاوت حراج گذار و مالک
۱۱۸	۶- حقوق و تکالیف حراج گذار
۱۲۰	۷- مفهوم تصدی و عملیات حراجی
۱۲۱	مبحث سیزدهم: تصدی نمایشگاه عمومی
۱۲۱	۱- مفهوم نمایشگاه عمومی
۱۲۳	۲- تصدی با عرق
۱۲۳	مبحث چهاردهم: عملیات صافی و بانکی
۱۲۳	۱- مفهوم صرافی
۱۲۵	۲- عملیات صرافی
۱۲۶	۳- عملیات بانکی
۱۲۸	مبحث پانزدهم: عملیات بورس
۱۲۸	۱- مفهوم بورس
۱۲۹	۲- عملیات بورسی
۱۲۹	۳- ماهیت عملیات خریدار و فروشنده اوراق بهادار
۱۲۹	۴- ماهیت عملیات کارگزار بورس
۱۳۰	مبحث شانزدهم: معاملات برواتی
۱۳۱	۱- مفهوم برات
۱۳۱	۲- معاملات برواتی
۱۳۲	۳- اعم از اینکه میان تاجر باشد یا غیر تاجر
۱۳۲	مبحث هفدهم: عملیات بیمه بحری و غیربحری
۱۳۳	۱- مفهوم بیمه
۱۳۳	۲- بیمه بحری و غیربحری
۱۳۴	۳- عملیات بیمه
۱۳۵	مبحث هجدهم: کشتی سازی و معاملات مربوط به آن
۱۳۵	۱- کشتی سازی
۱۳۶	۲- خرید و فروش کشتی
۱۳۶	۳- کشتیرانی
۱۳۷	۴- معاملات مربوط به کشتی و کشتیرانی

۱۳۸.....	مبحث نوزدهم: مصادیق اعمال تجاری تبعی
۱۳۸.....	۱- کلیه معاملات میان تاجر
۱۳۹.....	۲- کلیه معاملات تاجر برای حوائج تجارتی
۱۴۲.....	۳- کلیه معاملات خدمه تاجر به نام وی
۱۴۳.....	۴- کلیه معاملات شرکت‌های تجاری
۱۴۴.....	مبحث بیستم: معاملات مربوط به اموال غیرمنقول
۱۴۵.....	مبحث بیست و یکم: تشریح ماده ۵ قانون تجارت
۱۴۷.....	فصل دوم: تکالیف تاجر، نام و علامت تجاری
۱۴۷.....	مبحث اول: تکالیف تاجر
۱۴۷.....	۱- آثار تجارتی
۱۴۷.....	۲- کسبه خان
۱۵۰.....	۳- شمول قانون تجارت نسبت به کسبه جزء
۱۵۱.....	مبحث دوم: دفاتر تجاری
۱۵۱.....	۱- دفتر روزنامه
۱۵۳.....	۲- دفتر کل
۱۵۳.....	۳- دفتر دارایی
۱۵۴.....	۴- دفتر کبیله
۱۵۴.....	مبحث سوم: پلمپ دفاتر
۱۵۶.....	مبحث چهارم: فایده حقوقی دفاتر تجاری
۱۵۸.....	مبحث پنجم: شرایط سندیت دفاتر تجاری
۱۵۸.....	مبحث ششم: تعارض مفاد دفاتر تجاری
۱۵۹.....	۱- دفتر هر دو تاجر مطابق مقررات تنظیم نشده است
۱۵۹.....	۲- دفتر یک تاجر مطابق مقررات تنظیم شده و دیگری خرد
۱۵۹.....	۳- دفتر هر دو تاجر مطابق مقررات تنظیم شده است
۱۶۰.....	مبحث هفتم: ضمانت اجرای عدم رعایت مقررات در مورد دفاتر تجاری
۱۶۰.....	۱- ضمانت اجرای نداشتن دفاتر
۱۶۱.....	۲- ضمانت اجرای عدم تنظیم دفاتر مطابق مقررات
۱۶۳.....	مبحث هشتم: دفتر ثبت تجارتی
۱۶۶.....	مبحث نهم: ضمانت اجرای عدم ثبت نام تاجر
۱۶۷.....	۱- جزای نقدی
۱۶۷.....	۲- محرومیت از برخی خدمات تجاری
۱۷۰.....	مبحث دهم: اشخاص حقوقی
۱۷۰.....	۱- اشخاص حقوقی مدنی یا غیرتاجر
۱۷۴.....	۲- اشخاص حقوقی تاجر

۱۷۵.....	مبحث یازدهم: تفاوت میان موسسه غیرتجاری و شرکت تجاری
۱۷۷.....	مبحث دوازدهم: نام تجاری
۱۷۷.....	۱- نام مدنی
۱۷۸.....	۲- نام تجاری
۱۷۸.....	مبحث سیزدهم: قواعد حاکم بر نام تجاری
۱۸۱.....	مبحث چهاردهم: اسامی تجاری ممنوع
۱۸۱.....	۱- نام خلاف شرع
۱۸۱.....	۲- نام خلاف نظم عمومی
۱۸۲.....	۳- نام خلاف اخلاق حسنه
۱۸۲.....	۴- نام همراه کننده
۱۸۲.....	مبحث پانزدهم: علامت تجاری
۱۸۳.....	۱- قاب رویت بودن
۱۸۳.....	۲- قابلیت تمیز کالا
۱۸۳.....	مبحث شانزدهم: مقایسه علامت تجاری با نام تجاری
۱۸۴.....	مبحث هفدهم: ثبت علامت تجاری
۱۸۵.....	مبحث هجدهم: علائم تجاری ممنوع
۱۸۵.....	۱- علامت ناتوان در تمیز
۱۸۶.....	۲- علامت خلاف موازین شرع اخلاق حسنه یا نظم عمومی
۱۸۶.....	۳- علامت همراه کننده
۱۸۶.....	۴- علامت مشابه نشان‌های حاکمیتی ملی یا بین‌المللی
۱۸۷.....	۵- علامت شبیه به علامت معروف دیگری از همان نوع کالا
۱۸۷.....	۶- علامت عین یا شبیه به علامت ثبت شده یکی دیگر از کالایی از نوع دیگر
۱۸۹.....	مبحث نوزدهم: معروفیت علامت تجاری
۱۹۰.....	مبحث بیستم: قلمرو علامت تجاری
۱۹۰.....	۱- قلمرو اعتبار علامت تجاری در مکان
۱۹۴.....	۲- قلمرو اعتبار علامت تجاری در زمان
۱۹۵.....	مبحث بیست و یکم: ابطال علامت تجاری
۱۹۵.....	۱- ابطال علامت به جهت عدم رعایت مقررات در حین ثبت
۱۹۶.....	۲- ابطال علامت به جهت عدم استفاده
۱۹۹.....	منابع

مقدمه

علم حقوق به رشته‌های مختلفی منقسم می‌شود که مهم‌ترین و عمده‌ترین آن، دو رشته‌ی حقوق جزا و خصوصی است. حقوق جزا مربوط به تعریف جرائم و تعیین مجازات‌ها است. اما حقوق خصوصی مربوط به تنظیم روابط خصوصی اشخاص با یکدیگر یا عرصه‌ی حریم خصوصی ایشان است که اصطلاحاً ((حقوق مدنی)) نامیده می‌شود و قانون موضوع آن بر قانون مدنی است. حقوق مدنی گسترده‌ترین دامنه را در مقایسه با سایر رشته‌های علم حقوق دارد. هیچ فردی نیست که بی‌نیاز از آن باشد. با تخصصی شدن موضوعات، به تدریج حقوق خصوصی منشعب به شاخه‌های متعدد شده که می‌توان آن‌ها را رشته‌های مستقل از حقوق مدنی دانست.

یکی از این رشته‌های انشعاب یافته، حقوق تجارت است. اگر چه هدف حقوق تجارت هم مانند حقوق مدنی، تنظیم روابط خصوصی اشخاص با یکدیگر است، اما قانون آن متفاوت از قانون مدنی می‌باشد و بر صنف خاصی از اشخاص یعنی تجار، حکم فرما است. بنابراین در تعریف حقوق تجارت می‌توان گفت: مقررات و قواعدی است که حاکم بر روابط خصوصی یک صنف خاص از اشخاص اجتماع یافته تجار با یکدیگر است. این درحالی است که ماهیت روابط تجار همان روابط مدنی است و از این حیث، معاملات و قراردادهای یک تاجر با غیرتاجر تفاوتی ندارد. در دانشکده‌های حقوقی در گذشته مرسوم است که مباحث حقوق تجارت را در چهار دوره، مسمی به تجارت ۱ تا ۴ و در مطالعه قرار می‌دهند.

چرایی جدا سازی روابط حقوقی تجار از سایر اصناف اجتماع و شمول قانون متفاوت و خاصی به نام قانون تجارت بر آن، اهمیت تبیین علت و مبنای این تفاوت و توجیه معقول آن را بر هر دانشجوی علم حقوق ضروری می‌نماید. در این کتاب که موسوم به حقوق تجارت ۱ است، تلاش شده ضمن پاسخ به سوال فوق و تشریح مبنای تفکیک حقوق تجارت از حقوق مدنی و مزایا و معایب آن، مباحث مربوط به این حوزه البته تا حد گنجایش حقوق تجارت ۱، مورد بررسی قرار گیرد. به همین منظور، کتاب پیش رو در دو فصل و هر فصل مشتمل بر چندین مبحث تنظیم شده است. در فصل اول، مفهوم حقوق

تجارت، مبنای آن و معرفی تاجر و مصادیق اعمال و معاملات تجاری مورد شناسایی قرار گرفته و در فصل دوم، حقوق و تکالیف تاجر و تمییز اشخاص حقوقی تاجر از غیر تاجر همچنین نام و علامت تجاری با توجه به کنوانسیون‌های بین المللی مربوط، موضوع سخن قرار گرفته است. امید که حاصل تلاش مورد عنایت خداوند متعال قرار گرفته و موجب آشنایی بدوی دانشجویان علم حقوق با این عرصه ی پهن‌آور گردد. لازم است از زحمات جناب آقای دکتر سیدعباس حسینی نیک مدیر محترم انتشارات مجد و همکاران پرتلاش ایشان برای عرضه ی این اثر به جامعه ی دانشگاهی حق شناسی نمایم.

رسول مالکوتی^۱